

Loomemajandus, loov majandus (Avaldatud: Postimees, 12.06.2009)

Mis loom see loomemajandus õigupoolest on? Just sellise küsimusega tulin koju hiljuti Kultuurikatlas toimunud arutelult. Jutuks olid seal loomemajanduse rahastamine ja võimalikud riigipoolsed tugistruktuurid. Võimaliku arengusuunana on loomemajandus riigi kultuurijuhtidele ehk juba teadvustumaski (majandusjuhtidele vist veel mitte), kuid mõiste ise paistab üsna hägune.

Loomemajandusest kõneldes teeme tihti mastaabivea, mille olemust aitab ehk tabada lihtne näide. Kooli sisseastumiskatsete loogikaülesandes pidi meie pere noorim laps hiljuti ära tundma sõnu, mis ei sobi ritta. Umbes nii, et kollane, sinine, raske, punane. Õige vastus oleks muidugi „raske“, sest mass ja värvus pärinevad eri dimensioonidest. Nõnda ei sobi ka loomemajandus ühte ritta sõnadega transiit, turism või kergetööstus. Pigem on ta samast klassist sellise mõistega, nagu teadmistepõhine majandus. Tegu ei ole uue majandusharu, vaid millegi hoopis enamaga. (Kes nõuka-ajal koolis käinud, ehk mäletab veel, mida tähendas Marxi-Lenini sõnakoletis „ühiskondlik-poliitiline formatsioon“?).

Kirjeldatud mastaabiviga avaldub ka siis kui räägitakse loomemajanduse rahastamisest. Ikka jõutakse otsapidi riigieelarve ja eurofondideni, kes seda justkui toetama peaksid. Kindlasti ka peavad, kuid mitte ainult. Väidan, et raha on loomemajanduses (selle laias tähenduses) juba täna rohkem kui riigieelarves kokku. Üks globaalseid trende on viimase poolsajandi jooksul olnud majanduse n.ö. dematerialiseerumine. Materiaalse substantsi osatähtsus tarbitava kauba või teenuse hinnas on taandumas. Seni on suurema osa uuest „kompamatust lisaväärtusest“ moodustanud teadmised, eelkõige tehnoloogia. Kuid järjest enam on selle kõrvale tõusmas ka sümbolid, staatus ja kuvand, mis tootega kaasnevad. Loomemajanduse all mõistetaksegi maailmas (tuleviku-)ühiskonna arengufaasi, kus suurem osa majandusest koosneb just viimastest. Näiteks võib tuua kasvõi meie igaõhtuse hambapasta. No ei saa ju selle tuubitäie tootmisomahind tehases olla suurem kui kroon. Ometi maksame me oma uutes klants-marketites selle eest 30 korda rohkem. Ja seda omal vabal tahtel.

Mis iganes see majanduse mittemateriaalne osa meie tarbimisühiskonnas ka ei oleks, eetika ja kõrge vaimsusega ta just ei hiilga. Ehk on asjad just seepärast nii, et kogu täna loomemajanduses juba ringlev raha käib kultuurist mööda. Kas see ikka peab nii olema? Kohati tundub, et loomeinimesed vaatavad toimuvat umbes sama mõistmatul pilgul, nagu 18. sajandi sepad vaatasid esimesi tehases valmistatud raudteerööpaid. Taipamata isegi küsida, et miks meie neid ei teinud? Hiljem hävitas masstootmine nii seppade gildi kui ka nende poolt raua sisse taotud väe. Loodan südamest, et meie kultuurirahval on rohkem kohanemisevõimet.

Loomemajanduse võimalik tugistruktuur peaks tähendama eelkõige uusi sidekanaleid ja koostöövorme äri- ja kultuurimaailma vahel. Riiklikul tasandil võiksid näiteks olla Arengufondi ja Kultuurkapitali kaasrahastatavad projektid. See eeldab aga tänaste dogmade murdmist nii majandus- kui kultuuriministeriumis. Näiteks Kultuurkapitali põhimõtte, et kasumitteenivaid projekte ei rahastata. Loomemajanduses ei saa ka rahastamine ise olla mitte-loov. (Pigem on siin kohane filosoofiline küsimus: kas ka kasum võib olla teos?) Bürokratia ilmutab loovat annet üliharva ja seepärast jään ma riigi rolli osas skeptiliseks. Rohkem usku on mul rohujuure tasandil tekkivatesse „Teeme Ära“ stiilis võrk-struktuuridesse. Retsept on ju tegelikult lihtne: räägi inimestega.

Siin võiks taas meenutada nõuka-aja lõpuaastaid. Toona oli igal edukal eestlasel oma „kodustatud soomlane“. Kahtlustan, et tegelikult kodustasid soomlased küll rohkem meid, kuid nii või teisiti andis taoline otsesuhtlus tagajärgi, mida alguses tahtagi ei teatud. Nimelt voolasid välisinvesteeringud 90ndatel siia perifeeriasse palju kiiremini kui kesk-Euroopasse. Kontaktid olid ju olemas, suhtlus- ja kultuuribarjäär maha võetud. Arvan, et ka täna võiks iga kunstiinimese sotsiaalsesse võrgustikku kuuluda vähemalt üks „kodustatud ärimees“. Ja mõni tuttav projektikirjutaja kuluks vast ka marjaks ära. Sest mine tea, mida ootamatut sellistest paralleel-maailma kontaktidest sündida võib, ja kes keda seal täpselt kodustab.

Guido Viik
Futurist